

УДК 342.9(075.8)

С.А. АНТОНЕНКО, завідувач науковим відділом
Науково-дослідного центру правової інформатики
Академії правових наук України

ДО ПИТАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

***Анотація.** Щодо аналізу передумов створення електронної енциклопедії законодавства України. Розглядаються принципи її побудови, реалізаційна модель та етапи її розроблення. Окрема увага приділяється сумісності технологій збирання, зберігання та поширення інформації з іншими підсистемами електронного суспільства, зокрема електронного парламенту України та електронного урядування.*

Завдання кожної енциклопедії – надати користувачу максимально повну й об’єктивну інформацію про предмет. Зростання обсягів і джерел інформації, постійні зміни в технічних засобах, технологіях зберігання і відображення даних, розвиток телекомунікаційних технологій, розробки у сфері операційних систем і програмних продуктів змінили сучасне уявлення про форми представлення енциклопедичних знань. На сьогодні майже у всіх галузях людської діяльності на зміну традиційним паперовим енциклопедичним виданням остаточно прийшли електронні із зовсім іншими можливостями щодо представлення інформації, її повноти, актуалізації, механізмів пошуку та доступу до неї користувачів.

Яскравим прикладом зміни парадигми всієї системи діяльності в сучасних умовах служить Encyclopaedia Britannica. Аналіз її роботи за останнє десятиліття (від багатотомного паперового видання до електронного представлення інформації на оптичних носіях та Інтернет-порталі за адресою www.britannica.com) дозволяє наглядно прослідкувати загальні тенденції в еволюції цього напрямку та прогнозувати його розвиток у найближчій перспективі.

Успішні проекти Microsoft Encarta (encarta.msn.com), енциклопедій від “Кирила і Мефодія” (mega.km.ru), Вікіпедії (www.wikipedia.org), Рубрікон (rubricon.com) цілком підтверджують існуючі тенденції.

У галузі юридичних наук російською компанією “Гарант” для викладачів, аспірантів, студентів юридичних і економічних вузів та факультетів періодично оновлюється та видається на оптичних носіях електронна “Енциклопедія Російського законодавства”.

Є певні досягнення в розробці та впровадженні первинних елементів електронної енциклопедії законодавства й в Україні.

За відповідними спільними планами робіт зусиллями колективів Управління комп’ютеризованих систем Апарату Верховної Ради України та Науково-дослідного центру правової інформатики Академії правових наук України (далі – НДЦПІ АПрН України) для забезпечення діяльності Верховної Ради України створені окремі інформаційно-пошукові системи, бази даних нормативно-правових документів, термінологічні словники, тезауруси, які при подальшому еволюційному розвитку мають стати повноцінними елементами електронної енциклопедії законодавства України.

Цей інформаційний масив складають тексти понад 300000 нормативних актів України, з них 650 законодавчих актів, які не стосуються міжнародних договорів, 2100 законів про зміни до них, 900 законодавчих актів, що стосуються міжнародних договорів,

26600 текстів законопроектів, 2500 протоколів засідань, 44700 визначень термінів, матеріали з результатами голосувань, висновки.

Інформація цих баз даних постійно оновлюється, підтримується в актуальному стані, користується великим попитом народних депутатів та інших користувачів через відкритий on-line доступ на веб-порталі парламенту України за адресою www.rada.gov.ua або в off-line режимі через оболонку інформаційно-пошукової системи “Законодавство” та на компакт-дисках у складі “Системи баз даних і знань у галузі держави і права”.

За результатами виконання робіт із створення науково-технічної продукції за завданнями Національної програми інформатизації, затвердженими розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року № 329-р за темою: “Створення системи баз даних у сфері розвитку держави і права як складової автоматизованої системи забезпечення гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу” та № 552-р від 8 листопада 2006 року за темою: “Удосконалення системи баз даних у сфері розвитку держави і права”, у НДЦПІ АПрН України створена “Система баз даних і знань у галузі держави і права”, яка була впроваджена на CD в 4500 структурних підрозділах органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, МВС України, судочинства, прокуратури, навчальних закладах Міністерства освіти і науки.

Подальша розробка НДЦПІ АПрН України електронної енциклопедії законодавства України передбачена відповідною тематикою фундаментальних досліджень на 2010-2015 роки.

Ідея досліджень за темою передбачає узагальнення та систематизацію інформації щодо передумов, історії створення та прийняття законодавчих актів України, їх змісту, логіки, структури, термінології, змін, зв'язків з іншими нормативно-правовими документами, аналітичними та оглядовими матеріалами, практикою застосування, а також розроблення інформаційного масиву багаторівневої структури, у якому доступ до даних різних форматів (текстових, графічних, відео, аудіо, анімаційних) відбуватиметься через ефективний пошуковий механізм із застосуванням сучасних гіпертекстових і мультимедійних технологій, можливості періодичного оновлення та актуалізації.

Модель електронної енциклопедії має бути побудована на наступних принципах:

- понятійна частина, що містить визначення, має розвинену гіпертекстову структуру;
- логічна модель представлення інформації, її послідовність, взаємозалежність частин ґрунтується на загальній ідеї побудови, що відповідає специфіці направленості видання;
- використовується стислий (реферативний) виклад інформації;
- інформація має довідковий характер;
- пошуковий апарат надає можливість свободи переміщення по тексту;
- підтримується підхід необов'язковості суцільного читання тексту користувачем;
- для переходу між взаємопов'язаними елементами використовуються перехресні посилання;
- інформація може бути розподілена між кількома Інтернет-порталами, доступ до інформаційних ресурсів яких відбувається безпосередньо із сторінок;
- видання енциклопедії здійснюється кількома способами, наприклад, на оптичних носіях і по Інтернету.

Вся інформація за проектом буде мати кілька рівнів представлення. На першому рівні подаються стислі об'єктивні довідки по темах у вигляді енциклопедичних статей. Цей рівень призначений для тих користувачів, які хочуть мати загальне уявлення про

предмет без заглиблення в його спеціальні аспекти. На більш детальних рівнях стислі статті розгортаються у міні-проекти, кожен з яких має надати вичерпну інформацію. Цей рівень розрахований на фахівців. Структура проектованої енциклопедії основана на ідеї якомога повнішого представлення теми.

Враховуючи багаторічний позитивний досвід спільних розробок за відповідними планами між Управлінням комп'ютеризованих систем Апарату Верховної Ради України та НДЦПІ АПрН України, до розробки енциклопедії планується залучити також спеціалістів відповідних підрозділів Апарату Верховної Ради України, які мають певний досвід діяльності у цьому напрямі.

Актуальність проведення наукових досліджень у цій сфері та розроблення електронної енциклопедії законодавства України як повноцінної складової електронного парламенту та електронного світового суспільства впливає з вимог, сформованих на основі цілей і принципів, проголошених Організацією Об'єднаних Націй, Декларації принципів та Плану дій, напрацьованих на Всесвітніх зустрічах на вищому рівні з питань інформаційного суспільства (Женева, грудень 2003 року; Туніс, листопад 2005 року), а також у матеріалах “Звіту про світові електронні парламенти за 2008 рік”, підготовленого Глобальним центром парламентських інформаційно-комунікаційних технологій за ініціативою ООН та Міжпарламентського союзу.

Зафіксована ця необхідність також і в національних законодавчих та нормативно-правових актах, таких як:

- Закони України – “Про інформацію” від 02.10.1992 № 2657-ХІІ, “Про Концепцію Національної програми інформатизації” від 04.02.1998 № 75/98-ВР, “Про Національну програму інформатизації” від 04.02.1998 № 74/98-ВР, “Про електронні документи та електронний документообіг” від 22.05.2003 № 851-ІV, “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” від 09.01.2007 № 537-V;

- Постанова Верховної Ради України від 01.12.2005 № 3175-ІV “Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні”;

- Укази Президента України – “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” від 31.07.2000 № 928/2000, “Програма інтеграції України до Європейського Союзу” від 14.09.2000 № 1072/2000, “Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій” від 20.10.2005 № 1497/2005;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України – “Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів” від 05.05.2003 № 259-р, “Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” від 15.08.2007 № 653-р, “Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку Національної словникової бази на 2009-2015 роки” від 11.02.2009 № 140-р.

Для створення електронної енциклопедії законодавства України передбачається також реалізувати деякі підходи щодо реформування інформаційно-комп'ютерних технологій, сформовані в “Концепції створення інформаційно-аналітичної системи “Електронний парламент”, розробленої на виконання Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2005 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування” від 09.08.2005 № 329-р, Доповіді Державного комітету інформатизації України “Про стан та розвиток інформатизації в Україні за 2008 рік” Кабінету Міністрів України, Верховній Раді України, проектах концепцій “Загальнодержавної програми

впровадження електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису”, “Впровадження електронного урядування”, “Державної цільової програми створення Національного депозитарію електронних інформаційних ресурсів”, “Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом”.

За вищеназваною тематикою діяльність НДЦПІ АПрН України на 2009-2015 роки передбачено виконання наступних робіт:

- 1) створення та затвердження концепції розроблення електронної енциклопедії законодавства України;
- 2) підбір та створення оглядових матеріалів, формування баз даних, розроблення пошукового апарату;
- 3) наповнення електронної енциклопедії законодавства України;
- 4) інтеграція електронної енциклопедії законодавства України з іншими електронними інформаційними ресурсами парламенту та ресурсами інформаційного суспільства, зокрема з системою електронного урядування;
- 5) підготовка монографій, посібників, підручників, статей.

Проведення фундаментальних наукових досліджень за тематикою дозволить отримати необхідні результати для подальшого інтегрування їх з іншими інформаційно-аналітичними підсистемами електронного парламенту України, які відповідають вимогам світових зразків щодо: повноти виконуваних ними функцій, системного аналізу, інформаційного наповнення баз даних, способу математичних методів представлення інформації, застосування відкритих форматів обміну інформацією та використання програмного забезпечення з відкритим кодом, узгодження національних стандартів стосовно інформаційних технологій та програмного забезпечення зі світовими.

Сумісність технологій збору, ведення, зберігання та представлення інформації в електронній енциклопедії законодавства України з іншими підсистемами електронного суспільства, зокрема електронного парламенту України та електронного урядування, дозволить інтегрувати системи, уникнути дублювань, помилок під час обробки інформації, заощадити значні кошти, відмовившись від придбання та використання органами державної влади та місцевого самоврядування недержавних інформаційно-пошукових систем у галузі права, що розроблені комерційними структурами.

Використана література

1. С.А. Антоненко. Особливості розробки функцій та програмних модулів для автоматичного встановлення окремих компонентів “Системи баз даних і знань у галузі держави і права” на комп’ютері користувача // “Правова інформатика”. – № 1(13) / 2007. – С. 92-99.
2. Мусіна Т.В. Visual FoxPro 8.0 : навчальний курс. – К.: ВЕК+, СПб.: КОРОНА-принт. – К.: НТИ, 2004. – 464 с.
3. Каратыгин С.А. Visual FoxPro 7.0 / С.А. Каратыгин, А.Ф. Тихонов, Л.Н. Тихонова. – М.: Бином-Пресс, 2003 г. – 656 с.: ил.

~~~~~ * * * ~~~~~